

РЕЦЕНЗИЯ

От: **Доц. д-р Доброслав Емилов Моллов**
Университет за национално и световно стопанство
Научна специалност: „Световно стопанство и Международни икономически отношения“

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *професионално направление „3.8. Икономика“*, *научна специалност „Световно стопанство и Международни икономически отношения (Международен мениджмънт)“* в УНСС

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1459 от 31.05.2022 г. на Зам.-ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество на УНСС

Автор на дисертационния труд:
Белослава Пламенова Гуевска

Тема на дисертационния труд:
„Управление на знанието при създаване на конкурентни предимства, иновации и стратегически промени в ИТ сектора в България“

1. Информация за дисертантката

Дисертантката Белослава Пламенова Гуевска се е обучавала по докторска програма към катедра „Международни икономически отношения и бизнес“, факултет „Международна икономика и политика“ на УНСС по научна специалност „Световно стопанство и Международни икономически отношения (Международен мениджмънт)“, като е зачислена съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 1004 от 22.04.2014 г. Обучението е осъществено през периода 2014-2021 г., като първоначално

е в редовна форма, а след това е трансформирано в задочна форма. Научен ръководител на докторантката е доц. д-р Иван Стоянов Стойчев. Докторантката Белослава Гуевска е отчислена с право на защита съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 950 от 1.04.2021 г.

Белослава Гуевска е родена през 1988 г. Завършила е средното си образование в 73 СОУ с преподаване на чужди езици „Владислав Граматик“ в София, а висшето – в УНСС, където се е дипломирала като бакалавър по Международни икономически отношения и магистър по Европейски бизнес и финанси на английски език (в съвместната магистърска програма между Университета „Нотингам Трент“, Великобритания, и УНСС). В обучението си Белослава Гуевска е постигнала високи положителни резултати, доказателство за което е получената грамота за постигнат най-висок успех в изучаваната магистърска програма.

Прави добро впечатление, че Белослава Гуевска има богат и разностранен практически опит почти от началото на своето следване, като последователно е заемала различни длъжности в различни компании и организации – стажант, маркетинг специалист, координатор на проект.

Владее английски, немски и руски език.

Познавам Белослава Гуевска още от обучението ѝ като бакалавър в УНСС и мога категорично да потвърдя посочените от нея в автобиографията социални умения и компетенции, и по-конкретно: отлични комуникационни и презентационни умения, умения за работа в екип, позитивна нагласа, и др.

Дисертантката е изпълнила точно, коректно и съвестно своя индивидуален план. Свидетелство за това са положителните оценки от научния ѝ ръководител и положителните годишни атестации от обучаващата катедра „МИО и бизнес“.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 206 страници, от които 166 страници са основен текст. Разработката се състои от заглавна страница, списък на таблици, фигури и използвани съкращения, съдържание, въведение, три глави, заключение, библиография и три приложения. В библиографията са посочени значителен брой източници – 217, от които 35 са на български език, един е на руски език, един е на немски език, а останалите са на английски език. Сред тях се открояват публикации на водещи български и чужди автори в

областта на международния мениджмънт и бизнес, управлението на знанието и иновациите. Това показва високата степен на информираност на авторката по темата на дисертационния труд. Разработката съдържа 25 фигури и 11 таблици. Езикът и стилът на изложението са ясни и точни, с необходимата степен на научност на изказа, а форматирането на текста, фигурите и таблиците – на изискуемото за дисертационен труд ниво.

Безспорно темата за управлението на знанието в компаниите, макар и не съвсем нова като област на изследване в теорията и практиката, е актуална. Актуалността произтича от факта, че съвременната икономика се определя като икономика на знанието, в която уменията на компаниите да се справят със засилената конкурентна борба, да се адаптират към силно променящите се условия на бизнес обкръжението и да прилагат гъвкави управленски подходи, произтичат от способността на тези компании да се обучават, да натрупват и усъвършенстват знанието, което притежават техните служители, да организират обмена на знания между служителите, да развият нови знания и опит, и бързо да ги адаптират и прилагат в създаването на нови и конкурентни продукти. Успешното ефективно и ефикасно управление на знанието в днешните компании е източник за придобиване на конкурентно предимство и поддържане на висока степен на конкурентоспособност на националните пазари и на международния пазар.

Именно тези особености пораждаат изследователския проблем, който си поставя за разрешаване авторката на дисертационния труд, конкретизиран в обекта, предмета, целта, задачите, тезата и хипотезите. Дисертантката определя като основна цел на своя дисертационен труд да изследва управлението на знанието в технологичните компании в България, да проучи начините за справяне с предизвикателствата при това управление, и да предложи интердисциплинарен модел с препоръки към българските предприемачи. Тук следва да се акцентира върху интердисциплинарния подход, който произтича от темата, и който е умело използван от авторката чрез съчетаване и интерпретиране на знания от различни научни области, водещата от които е съвременният мениджмънт и неговите международни измерения.

Въпреки, че и в българската, и в чуждестранната литература има доста публикации по темата за знанието и неговото управление в компаниите, избраните от авторката специфични обект и предмет на дисертацията – съответно български и международни ИТ компании и дейностите и практиките на тези компании по управление на знанието, придават на дисертационния труд висока степен на значимост за науката и практиката.

Структурата на дисертацията е логична и добре аргументирана от авторката още в увода, което ѝ е позволило да обвърже логиката на изложението с поставените изследователски цели и задачи, както и с формулирането на основната теза и хипотезите на изследването. Авторката аргументира тезата, че комбинирането на елементи от различни теории и подходи, които отразяват особеностите на успешното управление на знанието, има пряк ефект върху иновациите и успеха на компанията. В тази формулировка отново се проявява интердисциплинарният подход, успешно приложен от дисертантката в цялата разработка. За доказване на тезата са формулирани шест работни хипотези, като две от тях имат и по три подхипотези. Връзката между отделните хипотези е онагледена визуално чрез подходяща фигура. Достатъчно изчерпателно и коректно са формулирани и методиката на информационното осигуряване, както и ограниченията на изследването.

Акцентът в първа глава на рецензията е поставен върху теоретичните основи на управлението на знанието. Представени са водещи теоретични модели и школи, изяснени са основни дефиниции за същността на знанието и неговото управление в контекста на компанията, и са коментирани различни класификации на видовете знание и неговото приложение в съвременните компании. В тази глава авторката е потърсила и връзката с практиката, като подробно е коментирала ползите от управлението на знанието, разделяйки ги на количествени и качествени ползи, от една страна, и на индивидуални, групови и организационни ползи, от друга. Потърсена е и връзката между знание, иновации и технологии, пояснено е влиянието върху конкурентните предимства, и е коментирана необходимостта от системен подход към управлението на знанието. Първа глава завършва с препоръки за по-нататъшни области на изследване. В рамките на цялото изложение в тази глава се разкриват задълбочените теоретични познания на авторката по разглежданата проблематика, способността ѝ да сравнява и критично да анализира и интерпретира различни виждания и концепции на отделни автори и школи в управлението на знанието.

Втора глава на дисертационния труд е посветена на знанието като източник на конкурентно предимство за българските ИТ компании. В тази глава фокусът е върху използването на знанието, т.е. превръщането му в иновации. Авторката въвежда читателя в икономическите теории от началото на 20 век до нашето съвремие, като търси връзката между знанието и икономическото развитие, както и ролята на знанието в развитието на иновациите и предприемачеството. Тази глава има практически характер, като в нея дисертантката е направила подробен

анализ на иновационния потенциал на България, както и на ИТ сектора в нашата страна. Макар и на места леко да се отклонява от темата на дисертацията, представената в тази глава проблематика е предпоставка за по-добро изясняване на въпросите, разглеждани в следващата глава, и е необходима логическа връзка между отделните глави на дисертационния труд. В посочената глава проличават аналитичните умения на авторката, способността ѝ да съпоставя теоретичните постановки с практиката, да търси практическото приложение на отделните теории, както и да борави с различни методи на изследване.

Трета глава на дисертационния труд има подчертана практическа насоченост, като в нея се изясняват практическите аспекти и стратегическото значение на управлението на знанието в ИТ компаниите в България, които имат задгранична дейност. За целите на дисертацията е проведено анкетно проучване, резултатите от което са представени и подробно анализирани в тази глава от разработката. Следва да се отбележи, че проучването се основава на специално изготвена за него методика, която е описана в детайли още във въведението на труда. В края на трета глава са формулирани практически значими изводи и препоръки към българските ИТ компании за по-ефективно управление на знанието. Въз основа на резултатите от анализа на теорията и анкетното проучване авторката предлага свой модел за управление на знанието в компанията, който е подложен на проверка чрез провеждане на дълбочинни интервюта с представители на две ИТ компании. В края на главата са изведени примерни стратегически цели, критични фактори за успех и ключови показатели за резултати, които според авторката на дисертационния труд могат да се използват от ИТ компаниите за проверка на резултатите от внедряването на стратегия за управление на знанието.

В заключението на своя дисертационен труд авторката резюмира основните изводи от трите глави на труда, потвърждава главната теза на изследването, представя своето виждане за научните и приложните приноси на разработката и дава насоки за по-нататъшни изследвания в областта на знанието и неговото управление в компаниите.

Като обобщение, въз основа на представения по-горе анализ в структурен и съдържателен аспект на рецензирания дисертационен труд, както и изтъкнатите положителни характеристики, следва да се постави цялостна положителна оценка на структурата и съдържанието на разработката.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Като основен научен резултат на представения за рецензиране дисертационен труд може да се посочи доказването на основната авторска теза, както и на хипотезите, формулирани във връзка с проведеното емпирично проучване. Следва да се оцени като положителен елемент фактът, че авторката е предложила свой собствен модел за управление на знанието в компаниите, валидността на който е проверена чрез провеждането на допълнителни дълбочинни интервюта. Това подсилва практическата значимост на дисертационния труд и е един от основните приноси на дисертацията.

Дисертантката е използвала разнообразни методи за изследване, сред които се открояват интердисциплинарният и системният подход, сравнителният и качественият анализ, индукцията и дедукцията, както и специфични количествени и качествени методи за анализ на резултатите от емпиричното проучване, като например статистическият факторен анализ с помощта на SPSS. Следва да се подчертае умението на авторката да използва и прилага за целите на своето изследване различни методи и модели, както и подходящи софтуерни приложения. Цялостната методология на изследването, както и методиката, разработена за целите на емпиричното проучване, са подробно и изчерпателно представени във въведението на дисертацията.

Считам, че формулираните още във въведението изследователски задачи са изпълнени от дисертантката, а поставената основна цел на дисертационния труд е постигната. Това се доказва и чрез основните изводи, обобщени в заключението на разработката.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам и оценявам положително виждането на авторката относно предложените от нея научни и научно-приложни приноси, като бих ги преформулирал по следния начин:

1. Научни приноси:

- Систематизирано и обогатено е знанието по специфичен проблем от областта на международния мениджмънт, който до този момент е сравнително по-слабо разработен в българската и чуждестранната литература, а именно особеностите на управлението на знанието в българските ИТ компании, опериращи зад граница;

- Разработен е авторски модел за ефективно управление на знанието в компанията с цел повишаване на нейната конкурентоспособност;
 - Представена е система от примерни стратегически цели, критични фактори за успех и ключови показатели за резултатите от внедряването на стратегия за управление на знанието.
2. Научно-приложни приноси:
- Проведено е емпирично проучване с цел тестване на представените и анализирани теоретични постановки, и с цел валидиране на предложения от авторката модел за управление на знанието в компанията.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертантката Белослава Гуевска е посочила четири публикации по темата на дисертационния труд:

1. „Роля на управлението на знание в процеса на създаване на устойчиви иновации“. Научен доклад, представен на тринадесетата международна научна конференция на катедра "МИО и бизнес" на 16.10.2020 г. Публикуван е в сборника „Членството на България в Европейския съюз: тринадесет години по-късно“, Издателски комплекс – УНСС, ISSN: 2815-2719, издаден 2021 г.

2. „Sustainable Innovation and Knowledge Management in the Digital Age and in the COVID-19 Pandemic Crisis“. Научен доклад, представен на шестата международна научна конференция на Центъра за монетарни проучвания и УНСС на 05.11.2020 г. на тема „The Pandemic Crisis and the Challenges to the Bulgarian and European Economy“. Публикуван е онлайн на: <https://mrcenter.info/ResearchMaterials/General/ConferencePapers/6>. Издадена е и онлайн книга.

3. „Управление на знанието в иновационния процес в условията на пандемия от COVID-19“. Научен доклад, представен на 12.02.2021 г. на шестнадесетата международна научна конференция на младите учени на тема „Икономиката на България и европейския съюз: предизвикателството Covid-19“, организирана от Финансово-счетоводния факултет на УНСС. Предстои публикуване.

4. „Еволюция на теориите за управление на знанието и съвременни хоризонти“. Научен доклад, представен на дванадесетата международна научна конференция на катедра "МИО и бизнес" на 25.10.2019 г.

Публикуван е в сборника „Членството на България в Европейския съюз: дванадесет години по-късно“, Издателски комплекс – УНСС, Print-ISBN-13: 978-619-232-370-7, издаден 2020 г.

И четирите публикации представляват доклади на научни конференции, публикувани са (или предстои публикуване) в авторитетни издания и са изцяло по темата на дисертационния труд и в рамките на научната специалност на дисертантката. Те по същество доразвиват отделни конкретни теми от областта на управлението на знанието и международния мениджмънт. Следва да се изтъкне, че една от публикациите е на английски език. С тези четири публикации дисертантката отговаря изцяло на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ съгласно Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане.

Давам положителна оценка на публикациите. В допълнение, тъй като представените научни доклади са публикувани в авторитетни научни издания, давам положителна оценка и на степента на разпространение на получените резултати в научната литература.

6. Оценка на автореферата

Представеният от дисертантката Белослава Гуевска автореферат е коректно и прилежно изготвен, изцяло отговаря на изискванията и отразява в пълна степен най-важните аспекти от съдържанието на дисертационния труд, както и основните изводи и обобщения. Към автореферата са приложени списък на научните и приложни приноси в дисертационния труд, и списък на публикациите по темата на дисертационния труд. Внимателното запознаване с текста на автореферата, както и съпоставянето му с текста на дисертационния труд, ми дават основание да дам положителна оценка на представения от дисертантката автореферат.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към дисертационния труд могат да се отправят и някои критични бележки. Бих искал да подчертая обаче, че те не намаляват общото положително впечатление от представения за рецензиране труд и следва

да се приемат от авторката по-скоро като препоръки за бъдещи изследвания.

На първо място, някои от използваните понятия биха могли да се прецизират, а също и да се потърсят по-подходящи думи на български език на някои от англоезичните термини. Още повече, че в българската литература има доста публикации по темата за знанието и неговото управление и вече утвърдени термини. На второ място, трябва по-ясно да се посочи по какъв критерий са избрани компаниите, които са включени в емпиричното проучване. На трето място, хубаво би било в края на всяка глава, и особено при анализа на резултатите от емпиричното проучване, да има обобщение и повече изводи, както и референции в текста към основната теза на дисертацията и хипотезите – дали те се доказват или отхвърлят. На четвърто място, трябва по-ясно да бъде открояна връзката между управлението на знанието, иновациите и технологиите. И не на последно място, добре е в крайна сметка по-категорично да се покаже чрез конкретни управленски мерки и препоръки дали и как може да се управлява знанието в компанията, за да се постигнат високи положителни резултати и да се изградят и поддържат дълготрайни конкурентни предимства. И още една допълнителна препоръка. Въпреки, че форматирането на текста е на добро ниво, може да се подобри още повече. Например желателно е да има подходяща номерация на отделните раздели и части на главите.

8. Заключение

В заключение, като имам предвид актуалността на разглежданата в дисертационния труд проблематика, научните и научно-приложните приноси на разработката, показаните задълбочени познания и положените сериозни и успешни усилия от страна на дисертантката за анализ, както и цялостната ѝ работа по време на обучението за доктор по икономика в УНСС, гласувам убедително **ЗА** присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Белослава Пламенова Гуевска по научна специалност „Световно стопанство и Международни икономически отношения (Международен мениджмънт)“, професионално направление „3.8. Икономика“.

София, 22.06.2022 г.

Подпис: *Доц. д-р Доброслав Моллов*